

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే

॥ అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

లక్ష్మణేంద్రజితో రుషా సంవాదో మిథో యుద్ధం చ

విభీషణవచః శ్రుత్వా రావణిః క్రోధమూర్చ్ఛితః |
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం క్రోధేనాభ్యుత్పాత చ || 6.88.1 ||

ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశో రథే సుసమలంకృతే |
కాలాశ్వయుక్తే మహతి స్థితః కాలాంతకోపమః || 6.88.2 ||

మహాప్రమాణముద్యమ్య విపులం వేగవద్ దృఢం |
ధనుర్భీమబలో భీమం శరాంశ్చామిత్రనాశనాన్ || 6.88.3 ||

తం దదర్శ మహేష్వాసో రథస్థః సమలంకృతః |
అలంకృతమమిత్రఘ్నా రావణస్యాత్మజో బలీ || 6.88.4 ||

హనూమత్స్పృష్టమారూఢముదయస్థరవిప్రభం |
ఉవాచైనం సుసంరబ్ధః సౌమిత్రిం సవిభీషణం || 6.88.5 ||

తాంశ్చ వానరశార్దూలాన్ పశ్యధ్వం మే పరాక్రమం |
అద్య మత్కార్ముకోత్స్పృష్టం శరవర్షం దురాసదం || 6.88.6 ||

ముక్తవర్షమివాకాశే ధారయిష్యథ సంయుగే |
అద్య వో మామకా బాణా మహాకార్ముకనిఃసృతాః |
విధమిష్యంతి గాత్రాణి తూలరాశిమివానలః || 6.88.7 ||

తీక్ష్ణసాయకనిర్భిన్నాఇహ్యాలశక్త్యష్టితోమరైః |
అద్య వో గమయిష్యామి సర్వానేవ యమక్షయం || 6.88.8 ||

సృజతః శరవర్షాణి క్షిప్రహస్తస్య సంయుగే |
జీమూతస్యేవ నదతః కః స్థాస్యతి మమాగ్రతః || 6.88.9 ||

రాత్రియుద్ధే తదా పూర్వం వజ్రాశనిసమైః శరైః |
శాయితౌ తౌ మయా భూయో విసంజ్ఞౌ సపురఃసరౌ || 6.88.10 ||

స్మృతిర్న తేఽస్తి వా మన్యే వ్యక్తం యాతో యమక్షయం |
ఆశీవిషసమం క్రుద్ధం యన్మాం యోద్ధముపస్థితః || 6.88.11 ||

తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్య గర్జితం రాఘవస్తదా |
అభీతవదనః క్రుద్ధో రావణిం వాక్యమబ్రవీత్ || 6.88.12 ||

ఉక్తశ్చ దుర్గమః పారః కార్యాణాం రాక్షస త్వయా |
కార్యాణాం కర్మణా పారం యో గచ్ఛతి స బుద్ధిమాన్ || 6.88.13 ||

స త్వమర్థస్య హీనార్థో దురవాపస్య కేనచిత్ |
వాచా వ్యాహృత్య జానీషే కృతార్థోఽస్మీతి దుర్మతే || 6.88.14 ||

అంతర్ధానగతేనాజౌ యత్త్వయా చరితస్తదా |
తస్కరాచరితో మార్గో నైష వీరనిషేవితః || 6.88.15 ||

యథా బాణపథం ప్రాప్య స్థితోఽస్మి తవ రాక్షస |
దర్శయస్వాద్య తత్తేజో వాచా త్వం కిం వికత్థసే || 6.88.16 ||

ఏవముక్తో ధనుర్భీమం పరామృశ్య మహాబలః |
ససర్జ నిశితాన్ బాణానింద్రజిత్ సమితింజయః || 6.88.17 ||

తేన సృష్టా మహావేగాః శరాః సర్పవిషోపమాః |
సంప్రాప్య లక్ష్మణం పేతుః శ్వసంత ఇవ పన్నగాః || 6.88.18 ||

శరైరతిమహావేగైర్వేగవాన్ రావణాత్మజః |
సౌమిత్రిమింద్రజిద్ యుద్ధే వివ్యాధ శుభలక్షణం || 6.88.19 ||

స శరైరతివిధాంగో రుధిరేణ సముక్షితః |
శుశుభే లక్ష్మణః శ్రీమాన్ విధూమ ఇవ పావకః || 6.88.20 ||

ఇంద్రజిత్ త్వాత్మనః కర్మ ప్రసమీక్ష్యాభిగమ్య చ |
వినద్య సుమహానాదమిదం వచనమబ్రవీత్ || 6.88.21 ||

పత్రిణః శితధారాస్తే శరా మత్కారుకచ్యుతాః |
ఆదాస్యంతేఽద్య సౌమిత్రే జీవితం జీవితాంతకాః || 6.88.22 ||

అద్య గోమాయుసంఘాశ్చ శ్యేనసంఘాశ్చ లక్ష్మణ |
గృధ్రాశ్చ నిపతంతు త్వాం గతాసుం నిహతం మయా || 6.88.23 ||

క్షత్రబంధుం సదానార్యం రామః పరమదుర్మతిః |
భక్తం భ్రాతరమద్వైవ త్వాం ద్రక్ష్యతి హతం మయా || 6.88.24 ||

విస్తస్తకవచం భూమౌ వ్యపవిద్ధశరాసనం |
హృతోత్తమాంగం సౌమిత్రే త్వామద్య నిహతం మయా || 6.88.25 ||

ఇతి బ్రువాణం సంక్రుద్ధః పరుషం రావణాత్మజం |
హేతుమద్ వాక్యమర్థజ్ఞో లక్ష్మణః ప్రత్యువాచ హ || 6.88.26 ||

వాగ్బలం త్యజ దుర్బుద్ధే క్రూరకర్మన్ హి రాక్షస |
అథ కస్మాద్ వదస్యేతత్ సంపాదయ సుకర్మణా || 6.88.27 ||

అకృత్వా కత్థసే కర్మ కిమర్థమిహ రాక్షస |
కురు తత్ కర్మ యేనాహం శ్రద్ధేయం తవ కత్థనం || 6.88.28 ||

అనుక్త్యా పరుషం వాక్యం కించిదప్యనవక్షిపన్ |
అవికత్థన్ వధిష్యామి త్వాం పశ్య పురుషాదన || 6.88.29 ||

ఇత్యుక్త్యా పంచ నారాచానాకర్ణాపూరితాఞ్శరాన్ |
విజఘాన మహావేగాల్లక్ష్మణో రాక్షసోరసి || 6.88.30 ||

సుపత్రవాజితా బాణా జ్వలితా ఇవ పన్నగాః |
నైర్మతోరస్యభాసంత సవితూ రశ్మయో యథా || 6.88.31 ||

స శరైరాహతస్తేన సరోషో రావణాత్మజః |
సుప్రయుక్తైస్త్రైభిర్బాణైః ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణం || 6.88.32 ||

స బభూవ మహాభీమో నరరాక్షససింహయోః |
విమర్దస్తుములో యుద్ధే పరస్పరజయైషిణోః || 6.88.33 ||

విక్రాంతౌ బలసంపన్నావుభౌ విక్రమశాలినౌ |
ఉభౌ పరమదుర్జేయావతుల్యబలతేజసౌ || 6.88.34 ||

యుయుధాతే తదా వీరో గ్రహావివ నభోగతౌ |
బలవృత్రావివ హి తౌ యుధి వై దుష్పృథర్షణౌ || 6.88.35 ||

యుయుధాతే మహాత్మానౌ తదా కేసరిణావివ |
బహలానవస్సృజంతౌ హి మార్గణౌఘానవస్థితౌ |
నరరాక్షసముఖ్యౌ తౌ ప్రహృష్టావభ్యయుధ్యతాం || 6.88.36 ||

తతః శరాన్ దాశరథిః సంధాయామిత్రకర్షణః |
ససర్జ రాక్షసేంద్రాయ క్రుద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్ || 6.88.37 ||

తస్య జ్యాతలనిర్హోషం స శ్రుత్వా రాక్షసాధిపః |
వివర్ణవదనో భూత్వా లక్ష్మణం సముదైక్షత || 6.88.38 ||

వివర్ణవదనం దృష్ట్వా రాక్షసం రావణాత్మజం |
సౌమిత్రిం యుద్ధసంయుక్తం ప్రత్యువాచ విభీషణః || 6.88.39 ||

నిమిత్తాన్యప పశ్యామి యాన్యస్మిన్ రావణాత్మజే |
త్వర తేన మహాబాహో భగ్న ఏష న సంశయః || 6.88.40 ||

తతః సంధాయ సౌమిత్రిః శరానాశీవిషోపమాన్ |
ముమోచ విశిఖాంస్తస్మిన్ సర్పానివ విషోల్బణాన్ || 6.88.41 ||

శక్రాశనిసమస్పర్శైర్లక్ష్మణేనాహతః శరైః |
ముహూర్తమభవన్మాథః సర్వసంక్షుభితేంద్రియః || 6.88.42 ||

ఉపలభ్య ముహూర్తేన సంజ్ఞాం ప్రత్యాగతేంద్రియః |
దదర్శావస్థితం వీరమాజౌ దశరథాత్మజం |
సోఽభిచక్రామ సౌమిత్రిం రోషాత్ సంరక్తలోచనః || 6.88.43 ||

అంబ్రవీచ్ఛైనమాసాద్య పునః స పరుషం వచః |
కిం న స్మరసి తద్ యుద్ధే ప్రథమే మత్పరాక్రమం |
నిబద్ధస్త్వం సహ భ్రాత్రా యదా యుధి విచేష్టసే || 6.88.44 ||

యువాం ఖలు మహాయుద్ధే వజ్రాశనిసమైః శరైః |
శాయితౌ ప్రథమం భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురఃసరౌ || 6.88.45 ||

స్మృతిర్వా నాస్తి తే మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనం |
గంతుమిచ్ఛసి యన్మాం త్వమాధర్షయితుమిచ్ఛసి || 6.88.46 ||

యది తే ప్రథమే యుద్ధే న దృష్టో మత్పరాక్రమః |
అద్య త్వాం దర్శయిష్యామి తిష్ఠేదానీం వ్యవస్థితః || 6.88.47 ||

ఇత్యుక్త్వా సప్తభిర్భ్రాణైరభివివ్యాధ లక్ష్మణం |
దశభిస్తు హనూమంతం తీక్ష్ణధారైః శరోత్తమైః || 6.88.48 ||

తతః శరశతేనైవ సుప్రయుక్తేన వీర్యవాన్ |
క్రోధాద్ ద్విగుణసంరభో నిర్భిభేద విభీషణం || 6.88.49 ||

తద్ దృష్ట్వేంద్రజితా కర్మ కృతం రామానుజస్తదా |
అచింతయిత్వా ప్రహసన్నైతత్ కించిదితి బ్రువన్ || 6.88.50 ||

ముమోచ చ శరాన్ ఘోరాన్ సంగృహ్య నరపుంగవః |
అభీతవదనః క్రుద్ధో రావణిం లక్ష్మణో యుధి || 6.88.51 ||

నైవం రణగతాః శూరాః ప్రహరంతి నిశాచర |
లఘువశ్చాల్పవీర్యాశ్చ శరా హీమే సుఖాస్తవ || 6.88.52 ||

నైవం శూరాస్తు యుధ్యంతే సమరే యుద్ధకాంక్షిణః |
ఇత్యేవం తం బ్రువన్ ధన్వీ శరైరభివవర్ష హ || 6.88.53 ||

తస్య బాణైః సువిధ్వస్తం కవచం కాంచనం మహత్ |
వ్యశీర్యత రథోపస్థే తారాజాలమివాంబరాత్ || 6.88.54 ||

విధూతవర్మా నారాచైర్బభూవ స కృతవ్రణః |
ఇంద్రజిత్ సమరే వీరః ప్రత్యూషే భానుమానివ || 6.88.55 ||

తతః శరసహస్రేణ సంక్రుద్ధో రావణాత్మజః |
బిభేద సమరే వీరో లక్ష్మణం భీమవిక్రమః || 6.88.56 ||

వ్యశీర్యత మహద్ధివ్యం కవచం లక్ష్మణస్య తు |
కృతప్రతికృతాన్యోన్యం బభూవతురరిందమౌ || 6.88.57 ||

అభీక్షం నిఃశ్వసంతౌ తౌ యుధ్యేతాం తుములం యుధి |
శరసంకృత్తసర్వాంగౌ సర్వతో రుధిరోక్షితౌ || 6.88.58 ||

సుదీర్ఘకాలం తౌ వీరావనోన్యం నిశితైః శరైః |
 తతక్షతుర్మహాత్మానౌ రణకర్మవిశారదౌ |
 బభూవతుశ్చాత్మజయే యత్తౌ భీమపరాక్రమౌ || 6.88.59 ||

తౌ శరోఘ్నేస్తథాకీర్ణౌ నికృతకవచధ్వజౌ |
 సృజంతౌ రుధిరం చోష్ణం జలం ప్రస్తవణావివ || 6.88.60 ||

శరవర్షం తతో ఘోరం ముంచతోర్భీమనిఃస్వనం |
 సాసారయోరివాకాశే నీలయోః కాలమేఘయోః || 6.88.61 ||

తయోరథ మహాన్ కాలో వ్యతీయాద్ యుధ్యమానయోః |
 న చ తౌ యుద్ధవైముఖ్యం క్లమం చాప్యపజగ్ముతుః || 6.88.62 ||

అస్త్రాణ్యస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠౌ దర్శయంతౌ పునః పునః |
 శరానుచ్ఛావచాకారానంతరిక్షే బబంధతుః || 6.88.63 ||

వ్యపేతదోషమస్యంతౌ లఘు చిత్రం చ సుష్టు చ |
 ఉభౌ తు తుములం ఘోరం చక్రతుర్నరరాక్షసౌ || 6.88.64 ||

తయోః పృథక్ పృథగ్ భీమః శుశ్రువే తలనిస్వనః |
 స కమ్యం జనయామాస నిర్ఘాత ఇవ దారుణః || 6.88.65 ||

తయోః స భ్రాజతే శబ్దస్తథా సమరమత్తయోః |
 సుఘోరయోర్నిష్టనతోర్గగనే మేఘయోరివ || 6.88.66 ||

సువర్ణపుంఖైర్నారాచైర్బలవంతౌ కృతవ్రణౌ |
 ప్రసుస్తువాతే రుధిరం కీర్తిమంతౌ జయే ధృతౌ || 6.88.67 ||

తే గాత్రయోర్నిపతితా రుక్మపుంఖాః శరా యుధి |
 అస్పర్ద్ధిగ్ధా వినిష్పేతుర్వివిశుర్ధరణీతలం || 6.88.68 ||

అన్యే సునిశితైః శస్త్రైరాకాశే సంజఘట్టిరే |

బభంజశ్చిచ్ఛిదుశ్చైవ తయోర్బాణాః సహస్రశః || 6.88.69 ||

స బభూవ రణో ఘోరస్తయోర్బాణమయశ్చయః |

అగ్నిభ్యామివ దీప్తాభ్యాం సత్రే కుశమయశ్చ యః || 6.88.70 ||

తయోః కృతవ్రణౌ దేహౌ శుశుభాతే మహాత్మనోః |

సుపుష్పావివ నిష్పత్రౌ వనే కింశుకశాల్మలీ || 6.88.71 ||

చక్రతుస్తుములం ఘోరం సన్నిపాతం ముహుర్ముహుః |

ఇంద్రజిల్లక్ష్మణశ్చైవ పరస్పరజయైషిణౌ || 6.88.72 ||

లక్ష్మణో రావణిం యుద్ధే రావణిశ్చాపి లక్ష్మణం |

అన్యోన్యం తావభిఘ్నంతౌ న శ్రమం ప్రతిపద్యతాం || 6.88.73 ||

బాణజాలైః శరీరస్థైరవగాఢైస్తరస్వినౌ |

శుశుభాతే మహావీర్యౌ ప్రరూఢావివ పర్వతౌ || 6.88.74 ||

తయో రుధిరసిక్తాని సంవృతాని శరైర్భృశం |

బభ్రాజుః సర్వగాత్రాణి జ్వలంత ఇవ పావకాః || 6.88.75 ||

తయోరథ మహాన్ కాలో వ్యతీయాద్ యుధ్యమానయోః |

న చ తో యుద్ధవైముఖ్యం శ్రమం చాప్యభిజగ్ముతుః || 6.88.76 ||

అథ సమరపరిశ్రమం నిహంతుం

సమరముఖేష్వజితస్య లక్ష్మణస్య |

ప్రియహితముపపాదయన్ మహాత్మా

సమరముపేత్య విభీషణోఽవతస్థే || 6.88.77 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టాశీతితమః సర్గః ||